

Directrius per a l'elaboració d'un Pla de Foment de la Lectura en centres docents de la Comunitat Valenciana

Introducció: per què és important la lectura?

La lectura és un dels principals instruments d'aprenentatge. Una bona comprensió lectora constituïx un factor clau per a conduir l'alumnat a l'èxit escolar; d'ací la importància que la lectura es trobe present en totes les àrees, matèries, àmbits i mòduls del currículum al llarg de les diferents etapes educatives.

Per això, la Conselleria d'Educació, Formació i Ocupació ha publicat l'Orde 44/2011, de 7 de juny, per la qual es regulen els plans per al foment de la lectura en els centres docents de la Comunitat Valenciana (DOCV 16.06.2011).

El present document, *Directrius per a l'elaboració d'un Pla de Foment de la Lectura en centres docents de la Comunitat Valenciana*, pretén ser una ajuda perquè els centres dissenyen els seus propis plans de foment de la lectura d'acord amb els plantejaments de l'orde esmentada.

Què és llegir?

L'aprenentatge de la lectura s'ha d'entendre, hui més que mai, com un *aprenentatge permanent i en progressió ascendent* de qualsevol tipus de textos, en tot tipus de suports. La lectura és transversal i ha de respondre a l'objectiu *llegir per a aprendre*.

La competència lectora inclou una complexa gamma de coneixements i destreses i posa en acció múltiples processos cognitius i metacognitius en els quals intervenen:

- la capacitat de raonament
- la memòria
- els coneixements previs del lector

En este sentit, és molt important remarcar i assenyalar que la competència lectora no és uniforme, al contrari, és una competència asimètrica: un individu no té desenrotllades les mateixes habilitats de lectura en diferents tipus de text, en diferents suports o pel que fa a distints processos lectors, per la qual cosa és fonamental treballar distints tipus de textos, processos i situacions de lectura a distints nivells.

El desenrotllament de la competència lectora té com a fi aconseguir *lectors competents*, és a dir, lectors que manifesten una sèrie d'habilitats:

- Utilitza coneixements previs per a donar-li sentit a la lectura.

- Dirigix de manera autònoma la seua lectura: atenció, consciència sobre la comprensió, correcció d'errors.
- Utilitza estratègies per a aconseguir la comprensió: revisió, insistència...
- Distingix allò que és important d'allò que no ho és en funció de la finalitat de la lectura.
- Resumix allò que s'ha llegit com a estratègia de comprensió.
- Realitza inferències, comprensió de termes pel context.
- Realitza preguntes sobre el que es llig.

Què és un Pla de Foment de la Lectura?

Un Pla de Foment de la Lectura és el conjunt d'objectius, metodologies i estratègies confluents per a promoure el foment de la lectura i el desenrotllament de la comprensió lectora, la qual cosa implica un suport explícit a l'adquisició de les competències bàsiques, especialment:

- La comunicació lingüística.
- El tractament de la informació i la competència digital.
- La competència cultural i artística.
- La competència per a aprendre a aprendre.

Un Pla de Foment de la Lectura ha de comptar amb el compromís del centre per a treballar, entre tots, els aspectes relacionats amb la comprensió de textos i la producció d'estos, tant escrits com orals, la dinamització de la lectura i la capacitat per a buscar i avaluar informació, així com utilitzar-la i comunicar-la, a través especialment de les biblioteques escolars i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Un Pla de Foment de la Lectura està destinat a tot l'alumnat, amb independència de la seua edat i de les ensenyances que curse, i a tot el professorat i resta de la comunitat educativa. Ha de partir sempre de la realitat del centre (respondre a les necessitats de l'alumnat i de la comunitat educativa) i incloure les bones pràctiques ja existents en este.

Un Pla de Foment de la Lectura pot ser tan ambiciós com es desitge, en el sentit d'implicar agents socials, culturals i institucionals.

Quins són els objectius i línies bàsiques d'actuació d'un Pla de Foment de la Lectura?

Els *objectius generals* d'un Pla de Foment de la Lectura són els que es concreten en l'article 3 de l'Orde 44/2011, de 7 de juny. Estos objectius generals es vertebreren en tres pilars fonamentals, les tres *línies bàsiques d'actuació* d'un Pla de Foment de la Lectura:

- a. Desenrotllament de la competència lectora.
- b. Dinamització de la lectura.
- c. Dinamització de la biblioteca escolar.

Un Pla de Foment de la Lectura ha de desenrotllar accions i activitats al voltant d'estes tres línies bàsiques d'actuació.

Desenrotllament de la competència lectora

El desenrotllament sistemàtic de la competència lectora s'articula, al seu torn, en tres eixos:

1) L'ensenyança de la lectura i l'escriptura en les diferents llengües.

Per a això es prestarà especial atenció als aspectes següents:

- *Aprenentatge del codi escrit*, considerant el nivell de desenrotllament de les habilitats prelectores i preescriptores i la metodologia d'ensenyança de la lectoescriptura.
- *Vocabulari*, en la realització d'activitats per a incrementar la riquesa lèxica. S'ensenyaran distintes estratègies de comprensió del vocabulari que s'aplicaran contínuament a la lectura de textos, entre les quals estan:
  - o Estudiar paraules destacades.
  - o Deduir el significat d'una paraula pel context.
  - o Reconéixer arrels, prefixos i sufixos.
  - o Analitzar paraules compostes.
  - o Destacar en el text sinònims i antònims.
  - o Formar famílies lèxiques i camps semàntics.
  - o Aproximar-se al significat per l'etimologia de la paraula.
  - o Establir analogies.
  - o Distingir l'ús tècnic i l'ús quotidià d'un terme.
  - o Identificar estrangerismes i neologismes.
  - o Consultar el diccionari.
- *Construcció d'oracions, paràgrafs i textos.*
- Les tasques de *redacció de textos* amb distints propòsits fa prendre consciència, per part de qui ho realitza, dels distints objectius de la lectura i de les diferents característiques d'estos.
- *Comprensió de distints tipus de text*, adequats per a les diferents etapes educatives i edats, que responguen a diverses situacions de lectura i el contingut dels quals siga adequat als interessos de l'alumnat.
- *Desenrotllament d'estratègies lectores:*
  - o *Abans de la lectura:* activar el coneixement previ sobre el que es llegirà, establir prediccions sobre el text, fomentar preguntes sobre el text...
  - o *Durant la lectura:* activitats que afavorixen l'accés a la comprensió: lectura individual o silenciosa, formular prediccions sobre el text que s'està llegint, fer-se preguntes sobre el que s'està llegint, aclarir possibles dubtes sobre el text, resumir idees del text...
  - o *Després de la lectura:* idea principal, resums, formulació de preguntes, activitats que fomenten la creativitat, la crítica, l'afectivitat...

2) L'ensenyança de la lectura i escriptura en la resta de les àrees, matèries, àmbits i mòduls.

Es prestarà especial atenció als aspectes següents:

- Al *vocabulari clau de l'àrea, matèria, àmbit o mòdul*, fent servir les estratègies ja descrites anteriorment.
  - Construcció de *definicions i explicacions*.
  - *Tipus de text* més significatius de cada àrea en els quals s'incidirà en aspectes com:
    - o Descobrir el propòsit o funció del text.
    - o Analitzar l'estructura del text.
    - o Analitzar les característiques lingüístiques per a afavorir la comprensió del missatge (tecnicismes, temps verbals, procediments tipogràfics, connectors textuais...).
- *Desenrotllament d'estratègies lectores.*

3) Suport als alumnes que poden presentar dificultats lectores, a través d'una identificació d'estes i la seua intervenció primerenca.

Les dificultats més freqüents tenen relació amb la velocitat o precisió lectores i amb la falta de comprensió (dificultats en la comprensió i retenció de la informació per a distingir idees principals i secundàries, dificultats per a utilitzar estratègies com la predicció, la recapitulació de significat o la realització d'inferències).

Dinamització de la lectura

Encara que el sistema educatiu ha de garantir la competència lectora dels alumnes, també ha de jugar un paper fonamental en el foment d'actituds positives cap a la lectura junt amb la família, l'entorn immediat i, per extensió, la societat. L'acció de promoció de la lectura en l'escola ha de buscar una oferta regular d'espais i temps de trobada amb la lectura, en les seues múltiples manifestacions, tant en l'aula com fora d'esta, especialment en la biblioteca escolar.

1) En l'aula

La millor animació a la lectura que existix és que en l'aula es "respire" un clima lector, on la lectura estiga omnipresent a través d'espais, temps i ambients adequats.

Una facilitat cap a la lectura suposa que esta no siga rígida, sinó flexible, que s'adapte als gustos i a la competència lectora de l'alumnat, posant al seu abast, els mitjans documentals i electrònics disponibles.

Exemples d'accions que promouen l'acostament a la lectura en l'aula serien:

- Lectura diària de notícies, textos, etc. relacionats amb qualsevol activitat o esdeveniment pròxims.
- Lectura de diaris i publicacions periòdiques.
- Lectura de fragments de llibres relacionats amb l'activitat docent en moments adequats: biografia d'un autor o científic, per exemple.

- Facilitar a l'alumnat la bibliografia i els recursos disponibles en qualsevol suport adequats al seu nivell.
- Presentació periòdica dels llibres prestats per la biblioteca del centre.
- Presentació de les novetats de la biblioteca escolar del centre.
- Fer visibles i/o comentar referències que apareixen en premsa sobre llibres de possible interès per a l'alumnat.
- Exposicions orals de lectures realitzades per alumnes i professors. Debat.
- Lectura col·lectiva de llibres.
- Registre del recorregut lector de l'alumne amb l'opinió dels llibres (per exemple, podria ser un apartat de les populars agendes escolars).
- Enquesta per a triar els millors llibres/autors del curs.
- Realització de llibres viatgers (s'inicien en l'aula i recorren les diferents famílies).
- Disposar d'un racó de lectura en l'aula.

2) *En el centre*

Igual que en l'aula, la presència de la lectura s'ha de fer notar en tot el centre i no només en la biblioteca escolar d'on, no obstant això, partirà el gros de les accions d'animació.

Algunes activitats possibles:

- Presentació, en espais de pas de màxima visibilitat, de les novetats incorporades a la biblioteca escolar.
- Sessions de contacontes.
- Trobades amb escriptors. És molt important que estes trobades no se circumscriguen exclusivament a l'àmbit literari, sinó que estiguen obertes a qualsevol àrea de coneixement: ciències, arts, tècnica...
- Concertar trobades amb professors, científics... d'universitats pròximes que ens presenten o parlen sobre un llibre o tema determinat. Inclús entre els pares, professionals dels més variats àmbits, podem descobrir excel·lents ponents.
- Certàmens creatius (literaris, de divulgació científica, artístics...).
- Exposicions temàtiques de llibres del fons de la biblioteca i, també, de préstecs interbibliotecaris amb la biblioteca pròxima, amb institucions i fundacions...
- Creació de clubs de lectura.
- Apadrinaments lectors. "L'apadrinament" és una pràctica de lectura entre nivells. Els alumnes i les alumnes de cicles superiors apadrinen companys i companyes de nivells inferiors.
- Celebració d'efemèrides, centenaris, etc. amb presència de llibres i documents relatius a estos.
- La lectura en veu alta és una competència que ha de ser recuperada, però lluny de metodologies i pràctiques coercitives i desmotivadores per al lector. Pot convertir-se en una acció molt motivadora i gratificant.
- Tallers d'escriptura.

3) *Fora del centre*

Moltes de les activitats que es realitzen en el centre són fruit de convenis i col·laboracions amb institucions públiques i privades.

Eixes mateixes institucions realitzen al seu torn accions i activitats a les quals podem acudir amb l'alumnat, en eixa necessària relació del centre amb el seu entorn social i cultural més accessibles:

- Amb la biblioteca municipal, acudint a les seues activitats de formació d'usuaris, presentacions d'autors, llibres, etc.
- Amb l'ajuntament, participant en les accions dutes a terme en els espais culturals gestionats per estos.
- Amb museus acudint als tallers didàctics, cada vegada més estesos.
- Amb filmoteques.
- Amb sales de concerts.
- Amb teatres.
- Etc.

Però de totes, la relació més regular i fluida ha de ser amb les famílies i amb el seu òrgan associatiu, l'AMPA. L'organització d'activitats al voltant de la lectura i el paper dels pares i mares en l'animació i consolidació d'esta són part fonamental de l'estratègia i de la filosofia d'un Pla de Foment de la Lectura, ja que la família és una variable determinant en l'èxit escolar dels alumnes i les alumnes.

Amb el fi, per tant, d'informar, formar i captar l'interés de les famílies, el centre pot realitzar diferents accions:

- Butlletí per a famílies o secció en la revista escolar amb informació variada: ajudes per a llibres, activitats especials, recomanacions de lectures...
- Xarrades per a pares i mares impartides per especialistes i/o professorat.
- Jornades de portes obertes per a mostrar a les famílies els espais i els servicis del centre.
- Servicis des de l'aula o la biblioteca escolar:
  - Maletes viatgeres, amb materials agrupats per temàtiques o gèneres, acompanyats d'instruccions per al seu gaudi en família.
  - Secció en la biblioteca de llibres i informació d'interés per a pares.
  - Guies de lectura (llibres, audiovisuals, llocs web...) que incloguen també referències interessants per als pares.
  - Llibre viatger, que circula entre les llars per a anotar i compartir anècdotes i inquietuds al voltant de temes diversos.
  - Tallers familiars sobre distintes temàtiques, en els quals participen conjuntament els pares, les mares i l'alumnat.
  - Clubs lectors de pares i mares, presencials o a través de plataformes virtuals.
  - Trobades amb autors, on els pares i mares estiguen presents també. Un element de motivació per a acudir és enviar prèviament un dossier sobre l'autor i la seua obra.
  - Accions i activitats culturals on els pares i mares participen en la seua organització i posada en marxa: exposicions, teatre,

concursos oberts a tota la comunitat escolar (creació literària o científica, pintura, música...).

Les propostes destinades a les famílies han de motivar-los a participar, a interessar-se pel que fan els seus fills i filles, en definitiva, han d'animar les famílies a integrar la lectura com a activitat quotidiana dins de la dinàmica i els hàbits familiars.

Dinamització de la biblioteca escolar

La dinamització d'un servici bibliotecari inclou accions en quatre àmbits distints:

1. Gestió i disponibilitat de recursos.

La biblioteca ha de garantir la disponibilitat de recursos documentals útils i en relació a les necessitats de la comunitat educativa, integrant diferents tipologies documentals en diferents suports, entre ells, els electrònics i digitals.

2. Servicis i programes.

La biblioteca ha de donar suport, afavorir i enriquir l'exercici de l'activitat docent a través de servicis i programes (accions) vinculats al currículum i al Pla de Foment de la Lectura del centre. Entre estos cal destacar el desenrotllament de programes per l'aprenentatge d'habilitats per a investigar, de formació d'usuaris, etc., que permeten la realització de treballs d'investigació, projectes documentals, busca de fonts d'informació, etc.

3. Promoció i comunicació.

La biblioteca ha de realitzar de manera continuada accions de promoció i difusió dels seus servicis i programes per a promoure el seu ús.

4. Cooperació i coordinació.

La biblioteca, per a poder desenrotllar les seues funcions, servicis i programes, necessita establir accions de cooperació i coordinació tant amb els equips docents com amb organismes educatius i culturals externs al centre educatiu.

Quins requisits ha de preveure un Pla de Foment de la Lectura?

Un Pla de Foment de la Lectura:

- Ha de concebre's per a totes les edats i etapes educatives, i dins d'estes, per a totes les àrees, matèries, àmbits i mòduls, i no exclusivament per a àrees i matèries lingüístiques.
- Ha de ser realista, operatiu, viable i progressiu.
- Ha de ser contextualitzat, és a dir, partir de la realitat del centre.
- Ha de ser flexible i consensuat amb la comunitat educativa.
- El seu eix vertebrador és la biblioteca escolar i s'aprofita d'altres recursos culturals de l'entorn: biblioteques públiques, centres culturals, fundacions, museus...
- No ha de ser obra d'una sola persona, sinó de la comissió coordinadora del pla.
- Ha d'incloure les bones pràctiques que el centre ha desenrotllat.

Què apartats ha de contindre un Pla de Foment de la Lectura?

Fonamentalment els previstos en l'article 4 de l'Orde 44/2011, de 7 de juny, que són els següents:

a. *Justificació del pla.*

Introducció, en la qual es tracte la importància que el centre concedix a la lectura incloent dades, entre altres, sobre:

- Els hàbits lectors de l'alumnat, del professorat i de les famílies.
- El grau de comprensió lectora de l'alumnat.
- La utilització i freqüència d'ús dels recursos materials i documentals del centre per part de l'alumnat, professorat, comunitat, resta de la comunitat educativa, etc.

b. *Anàlisi de les necessitats en l'àmbit de la lectura* del centre en el moment d'iniciar-se el pla:

- Pràctiques lectores i escriptores del centre.
- Identificació d'èxits aconseguits i dificultats trobades en estes pràctiques.
- Anàlisi de les metodologies utilitzades en l'ensenyança de la lectura i escriptura.
- Recursos materials i humans. Situació de la biblioteca escolar i altres recursos.
- Necessitats de formació del professorat en este àmbit (detecció de necessitats de formació, anàlisi de l'oferta d'activitats formatives, participació en activitats comunes, per cicles o individuals).

c. *Objectius específics* que es pretenen aconseguir amb el desenrotllament del Pla de Foment de la Lectura que dependran, lògicament, de cada centre, però giraran al voltant de:

- El desenrotllament de la competència lectora en totes les àrees, matèries, àmbits o mòduls.
- La dinamització de la lectura (animació i construcció de l'hàbit lector).
- La dinamització de la biblioteca escolar.

d. *Planificació i temporalització* durant el curs escolar d'activitats *que cal realitzar* amb la finalitat d'assolir els objectius del pla.

e. *Recursos materials, humans i organitzatius* per a la consecució del Pla de Foment de la Lectura.

És a dir, la utilització de recursos i la seua implicació organitzativa referits a:

- La biblioteca d'aula (sentit del recurs i el seu funcionament, indicant tipus de fons, préstec, implicació de l'alumnat).
- La biblioteca escolar (sentit del recurs, la seua integració en la dinàmica escolar, les seues normes de funcionament, els seus fons i política d'adquisició de fons, horaris, servicis que presta, responsables, etc.)
- Recursos externs al centre (coordinació amb el CEFIRE, amb l'AMPA, amb la biblioteca pública, amb altres institucions, organismes, etc.)
- Tecnologies de la informació i la comunicació (lectura en suport digital, ús d'internet i recursos informàtics, responsables i servici de suport...).

- f. *Avaluació de resultats*, o avaluació final, que arreplegue els progressos de l'alumnat relacionats amb els seus hàbits lectors, la consecució dels objectius proposats, les activitats dissenyades en el pla i el seu nivell d'execució, l'ús dels recursos materials del centre, el grau d'acceptació de les propostes per part dels distints integrants de la comunitat educativa, etc.